

AKTARIMDA KONUŞMAK

Lacancı Forum Türkiye Psikanaliz Derneği'nin 2020-2021 akademik dönemindeki "Acil Vakalara Psikanalizin Cevabı Nedir?" temalı eğitim programında sunulmuştur.

Lacan, 20. Yüzyılın ikinci yarısında Fransız Psikanaliz Birliği üyesi bir psikanalist olarak vermiş olduğu psikanaliz eğitimini sürdürmektedir. O kadar ki IPA tarafından – kendi tabiriyle – aforoz edildikten sonraki ilk semineri olan 11. Seminerin hemen başında, hayatını psikanalistlere hitaben vermiş olduğu seminer çalışmalarına adadığını söyler.

Elbette çok iyi bilmekteyiz ki Lacan'ın vermiş olduğu eğitim, psikanalizde bir takım yenilikler içermektedir ve bu yenilikler Lacan'ın tutucu olarak nitelendirdiği IPA analistleri tarafından hoş karşılanmamaktadır. Lacan'ın psikanalizde benimsemiş olduğu yeniliklerin psikanalizde uluslararası standartlara uygun olmayışı, onu politik denebilecek bir kargaşanın içine sürükler. Şöyle söylüyor: "Zira bütün mesele, benim verdiğim psikanaliz eğitiminin geçerliliği konusunda verilecek tavizler ile psikanaliz cemiyetinin uluslararası ehliyetine kavuşması arasında nasıl bir denge tutturulacığıydı."¹

Tüm bu olup bitenleri birtakım bürokratik süreçler olarak olağan karşılarsa da meslektaşları ve hatta öğrencileri tarafından pazarlık konusu edilmesini, doğrudan söylemek yerine ima ettiği satılmış olmasını "komik" olarak nitelendirir. Bir özne için komik olan şey nedir? Tekrar Lacan'dan alıntılıyorum: "Efendi/hoca konumunda olduğunda bile öznenin hakikati kendinde değil, analizin gösterdiği gibi, üstü örtülü bir nesnede yattığı içindir ki bu nesnenin günışığına çıkarılması katıksız bir güldürü ögesidir."² Lacan'a göre özneyi güldüren şey hakikati ile karşılaşmış olmasıdır ve öyle gözüküyor ki buna gülmesi onu ıskalayabilmesi içindir; çünkü hakikat ile buluşma ancak bir ıskalamayla mümkündür ve ona gülme onu ıskalayabilmenin yollarından birisidir. Bu oldukça Freud'cu bir tanım. Freud kabaca, çok kabaca, gülme anından bilinçdışında bastırılmış olan yüklerin boşaltıldığı bir an olarak bahseder. Öznenin bilinçdışına bastırılmış olduğu hakikate ulaşıldığında gülme onun için iyi bir seçenektir.

Öyleyse Lacan için komik olan şey tam olarak nedir?

Her şey tepetaklak olana kadar Lacan, bir kurum tarafından psikanalist ehliyetine ve eğitimciliğe layık görülmüştür. Meslektaşları ve öğrencileri tarafından uğradığı ihanet üzerine Lacan'ın üzeri çizilmiştir. İşte Lacan, tüm kendinden eminliği ile analizlerine ve seminerlerine devam ederken yakıcı bir hakikat ile karşılaşmıştır. Yaşadığı bu trajediyle birlikte karanlığın tam ortasında karşılaştığı şey tam olarak psikanalizin ve psikanalistin ne olduğu sorularıdır ve komik olmak zorunda olan da budur. Lacan'ın Uluslararası Psikanaliz Birliği'nin tutucu olarak nitelendirdiği psikanalistlerini mizah anlayışından yoksun olmakla suçlamasının sebebi de budur.

Konuyu böyle bir perspektiften ele aldığımızda, bu soruların güncelliğini daima koruması gerektiğini savunmak bana akıllıca gözüküyor. *Şeyin ne olduğu* sorusunun ontolojik bir soru olmasından ötürü bu fikri savunuyorum. Ama yine de cevap vermesi oldukça güç bir soru olan "psikanaliz nedir" sorusuna 1915'te kaleme alınmış "Bilinçdışı" isimli metninde Freud'un dil ile sınırlandırılmış ve çeperi belli edilmiş, harika olduğunu düşündüğüm bir cevabı var.

¹ Jacques Lacan, Psikanalizin Dört Temel Kavramı – Seminer 11. Kitap (1964), çev. Nilüfer Erdem, İstanbul: Metis Yayınları, 2013, s. 11.

² Jacques Lacan, Psikanalizin Dört Temel Kavramı – Seminer 11. Kitap (1964), çev. Nilüfer Erdem, İstanbul: Metis Yayınları, 2013, s. 12

“Özel bir düşünceye kapılmadan kendi dışımızdaki herkese kendi kalıtsal özelliklerimizin ve bu durumda kendi bilincimizin de eklemelenmesi ve bu özdeşleşmenin kavrayışımızın ön şartı olması ruhbilimsel açıdan doğru bir betimlemedir. Bu çıkarım – veya bu özdeşleşme – vaktiyle Ben’den diğer insanlara, hayvanlara, bitkilere, cansız maddeye ve dünyanın bütününe yayılmış, Ben’le benzerliği baskın olduğu sürece kullanışlı olduğu ortaya çıkmış, ancak ötekinin Ben’den uzaklaştığı ölçüde de güvenilirmez hale gelmiştir. Bizim bugünkü eleştirimiz hayvanların bilinci söz konusu olduğunda belirsizleşmekte ve cansız maddenin de bir bilince sahip olduğu varsayımını mistisizme havale etmektedir. Ne var ki, *ilk özdeşimin* kritik sınamayı geçtiği noktada bile, yanı başımızda bulunan ötekinin bir bilincinin var olduğu kabulü bir çıkarıma dayanır ve kendi bilincimizin dolaylı keskinliğini paylaşamaz. İşte psikanalizin de talebi, bu çıkarım yöntemini insanın kendisine yöneltmesinden ibarettir.”³ **Psikanaliz; kendi bilincimizin ötekinde de mevcut olduğu varsayımına dair duyduğumuz haklı şüpheyi, kendi bilincimize de doğrultmamızı talep eden ve buna yol açan etkinliktir.**

Freud’un histeriklerle yaptığı çalışma Freud’da böyle bir bilginin açığa çıkmasını sağlar. Bruer’in 1881-82 yıllarında ilk kez Anna O. ile yaptığı çalışma, bir fiyaskoyla sonuçlanmasına rağmen Freud için müthiş bir ilham kaynağı olur ve sayısız histerik hastayla Bruer’inkine benzer çalışmalar yapar. Bu çalışmalar esnasında henüz psikanalizin adı dahi konmamıştır. Bilinçdışı kelimesi de psikanalizdeki anlamıyla basılı olarak ilk kez bu metinde Anna O. vakası anlatılırken geçmektedir. Anna O. sürekli iki farklı bilinç durumu arasında gidip gelmektedir. Bir tanesi normal bir bilinç durumu; diğeri ise zengin imgesel ürünler ve varsanılarla, bellekteki boşluklarla bezeli, çağrışımların ketlendiği ve kontrolün bulunmadığı bir bilinç durumu. Ancak dikkat! “Bilinçdışı” terimi bu iki bilinç durumu için de kullanılmamaktadır. Anna O.’nun bu iki bilinç durumuna ek bir bilinç durumu daha vardır. Hasta, Breuer ile görüşmelerinde Bruer’in hiçbir çaba göstermesine gerek kalmadan kendi kendine hipnotik bir trans durumuna geçmekte ve onunla bu şekilde konuşmaktadır. İşte bilinçdışı terimi hastanın otohipnozları esnasında yaşadığı trans durumundaki bilinci için kullanılmaktadır.⁴ Breuer’in zaman zaman bilinçaltı kelimesini kullandığı da bilinmektedir fakat 1915 tarihli “Bilinçdışı” başlıklı metninde Freud açıkça “Bilinçaltı terimine doğru olmadığı ve yanıltıcı olduğu için itiraz edebiliriz” diyerek konuya netlik kazandırır.⁵

Bu çalışmalar, Freud’un kendi bilincinin keskinliğinden şüphe duymaya başlaması şeklinde bir etki yaratarak, bilinçdışı üzerine düşüncelerini geliştirmesini sağlamıştır. Bu çalışmada yer alan Lucy vakasındaki bir dip notta bunu açıkça görebiliyoruz. Freud bir seansta hastasının patronuna bir aşk beslediğini düşündüğünü kendisine söyler ve Lucy buna karşı çıkmaz. Freud bunu neden daha önce söylemediğini sorduğunda Lucy patronuna beslediği duyguları daha önceden bilip bilmediği konusunda çelişkili ifadelerde bulunur. Freud’un buraya eklediği dipnot şöyledir: “İnsanın kendisi böyle bir durumda olmadıkça bunu anlamak kesinlikle olanaksızdır. Benim hala gözlerimin önünde olan bu türden çok belirgin bir yaşantım olmuştu. Aklımda o anda olup bitenleri anımsamaya çalıştığımda pek azını yakalayabiliyordum. Olan şey yalnızca beklentime hiç uymayan bir şey görmemdi. Gören gözün körlüğüne yakalanmıştım. Algımın hiçbir ruhsal etki yaratmamış olmasından kuşkusuz sorumlu olan tiksinti duygumun da ayırdında değildim.” Görüyorsunuz işte; Freud burada henüz

³ S. Freud, Bilinçsiz-olan, s.41, Telos, Şubat 2016

⁴ Freud ve Bruer, Histeri Üzerine Çalışmalar, s.94, Payel, Ekim 2001

⁵ Unbewusst (sıfat)	-	unconsciously	-	Bilinçsiz
Das Unbewusste (isim)	-	The unconscious	-	Bilinçsiz, Bilinçdışı
Unterbewusstsin	-	subconscious	-	Bilinçaltı

analizinin başlarındadır. Bilinçdışındaki bu hatırayı dile getirmekte zorlanır. Oysaki ileride okuyucusuyla hatıralarını, rüyalarını ve bunlara dair çağrışımlarını da paylaşacak ve analizi ilerletecektir. İlerledikçe de bilinçdışının ne olduğuna dair daha derin bilgilere ulaşacaktır.

Freud histeriklerle yaptığı çalışmada bilinçdışını bu vesileyle keşfetmiştir. Lacan'ın yaptığı Freud okumasından çıkan bu bilgi değerlidir. Lacancı psikanalize göre histerik, psikanalisti bilgi üretmeye kışkırtmaktadır. Bu fenomen, Lacan'ın aktarımı yorumlayışıyla da doğrudan ilişkili. Aktarım, basitçe hastadan analiste doğru yön tayin edebileceğimiz bir olgu değildir. İkisini birbirine eklemler. Histeri üzerine çalışmaları incelediğinizde Emmy vakası hariç – ki Freud onun histerik olduğuna dair derin bir şüphe duyuyordu – diğer tüm vakaların ortak bir noktası dikkatinizi çekecektir. Histerikler şuursuzca Freud'u memnun etmeye çalışırlar. Freud Lucy'ye birbiri ardına sonu hiç gelmeyecekmiş gibi gözükten sorular sormaya başlar. Hatırlamadığında elini anlına bastırır ve ona hatırlamasını emreder. O da hemen hatırlayıverir. 30 yaşındaki Lucy 18 yaşında olduğu sırada yaşadığı kötü bir deneyimi anlatırken, Freud Lucy'ye o ayın kaçında adet gördüğünü sorar ve Lucy sorudan memnun olmamış ve şaşkın bir şekilde ona şöyle karşılık verir: “Bunu da bilmemi bekliyorsunuz?” Ve Freud ne yapıp edip Lucy'den istediği cevabı alır. Freud'un bu çalışması Lucy'nin iyileştiğini iddia ederek Freud'a veda etmesiyle sonlanır. Daha sonra Freud onunla yazlık bir tatil beldesinde karşılaşır. Tedavinin sonuçlanmasında bir gariplik olduğunu Freud da sezmiş gözükmektedir ki Lucy bu karşılaşmada da her şeyin iyi olduğu konusunda Freud'u ikna etmeye çalışır. Elisabeth vakasında da Freud'dan şöyle bir cümle duyarız: “Bazen gerçekten davranışı benim en üst düzey beklentilerimi karşıladı.”

Histeriklerle yaptığı çalışma o kadar derinleşmişti ki Freud'un geldiği nokta öznenin olduğu yerin kapılarına kadar dayandı. Bu vesileyle dil sürçmelerinde, sakarlıklarda ve esprilerde bilinçdışının öznesini duymaya başlamıştı. Lacan bunların hemen hepsinde Freud ile hemfikirdi. Onun psikanalize katkısı, okumalarından çıkan bir fikirdi. Aktarım içerisindeki özne analistin arzusunun peşinden gidiyordu. Bu durum elbette insan yavrusunun özne olma sürecinde Öteki ile karşılaşması olgusuyla da paralellik gösteriyordu. Böylece Lacan, kliniğini “analistin arzusu” kavramının üzerine inşa etti. “Arzu ötekinin arzusudur” önermesi analistin arzusu kavramı üzerinden klinikteki karşılığını bulur. Aktarım içerisindeki özne ötekinin arzusunu arzular. Freud'un histeriklerle yaptığı çalışmada başına gelen budur. Psikanalizi buna borçluyuz.

Aktarımın oluşması için gerekli bir önkoşul vardır: semptom. Bu yüzden Freud nevrozları aktarım nevrozları olarak isimlendirmişti. Histerik, obsesif ve fobik semptomlar olarak üçe ayırmış hatta fobi için de kaygı histerisi ifadesini kullanmıştır. Semptomların nasıl gözüküğünden çok onların kaynağıyla ilgilenmiştir. Semptoma kaynak teşkil eden şey kastrasyondur. Gördüğümüz gibi ister teoride olsun, ister klinikte, isterse gündelik yaşamda olsun konu dönüp dolaşıp kastrasyona geliyor. Ama gelin bugün konumuz aktarım olduğundan, onun doğasına da uygun şekilde kastrasyonun etrafında dolaşalım. Semptom, öznenin kastrasyona karşı üretmeye çalıştığı cevaplardan biridir. Bir diğeri aşktır. Öteki ise aktarım aşkı. Analiz sürecinde bu üçü arasında bir alış-veriş başlar ve psikanalizin tedavi yöntemi buradaki ekonomiye dayanır. Kişiyi analistin kapısına getiren şeye semptom diyor olabiliriz. Ancak onun oluşumu çok daha eskilere dayanır. Yine de Ötekinin arzusu ile her karşılaşmada yeniden kurgulanır. Analistin bir semptom haline gelmesi ya da bir kadının erkek için semptom haline gelmesi gibi... Analist ile karşılaşma ya da kadın ile karşılaşma Öteki ile karşılaşmanın tekrarlamalarıdır. Öteki ile karşılaşma cinsel bir karşılaşmadır. Bu durum Öteki'nin daima farklı bir cinsten olmasından kaynaklanır. Bu cinsel karşılaşma sonucunda semptom oluşur.

Küçük Hans'ın semptomlarını ele alalım. Lacan, Cenevre Konferansı'nda onun fobik semptomlarına yol açan şeyin ereksiyonları olduğunu vurgulayarak, cinsellikle karşılaşmasına atıfta bulunmuştu. Hans'ın ereksiyonlarından sorumlu olan şey nedir? Freud'un, Cinsellik Üzerine Üç Deneme'de uzun uzun bahsettiği şeydir: Yani dürtü. Dürtü daima bir bilmedir. Ya bir imgenin ya da bir gösterenin arkasına

saklanır ve ancak o şekilde bilinebilir. Eğer imge aracılığıyla biliniyorsa bu biraz belalı olabilir. Çünkü bir imgenin özneye musallat olması biraz belalı bir şeydir. Hans'ın onu bilmesinin yolu gösterenlerden geçiyordu. Lacan'ın "Bilgiden keyif almak için onu bilmeye ihtiyaç yoktur."⁶ şeklindeki sözlerine gönderme yapıyorum. Hans için öncelikle bedenindeki bir uzuv gösterene dönüşmüştü. Kastrasyon burada gerçekleşti. Hans'ın penisi gösteren tarafından işaretlenmişti. Bu elbette dayanılmaz derecede kaygı yüklüdür. Hans çözümü, göstereni bedeninden uzaklaştırarak bulur. Artık dürtünün gerçeğinden korunmak için atlardan medet ummaktadır. İşte analiz için iyi bir sebep.

Freud bir olguyu anlayabilmek için semptomun ilk ortaya çıktığı evreye bakılmasını önerir. Hans tüm Küçük Oedipuslar gibi kendisi, annesi ve babasını içeren bir aşk üçgeni içerisinde. Babasının notlarından oluşan öyküsünde Hans'ın başına gelenlerden dikkatimizi cezbeden en eski yaşantı; M. Halanın, Hans'ın penisi için *zimbirtı* ifadesini kullanması olur. Bu olayı önemli kılan Hans'ın bunu annesine iletmesidir. Elbette daha öncesinden pipisinin kesilmesiyle tehdit edilmiştir. Daha öncesindeyse pipisi olan ve olmayan varlıklarla ilgili bir kafa karışıklığı da yaşamıştır. Ancak semptomun oluşumuna en yakın deneyim M. Halanın ifadesinin anne ile paylaşılmasıdır. Psikanalizde doğumun bile bir kastrasyon olduğunun iddia edilmesine alışkınız. Ancak Freud kastrasyonun öneminin ancak ve ancak fallik evredeki fallusun değerinin dikkate alınmasıyla gereğince anlaşılacağını söyler.⁷ Freud Hans'ın *zimbirtı* meselesini gündeme getirmesini annesini ayartma girişimi olarak yorumlar. Bunda bir yanlışlık yoktur. Ancak gösteren seviyesine bundan çok daha fazlası vardır. Ötekinin, penisten bahsederken *zimbirtı* gösterenini kullanması onun bir oyuncığa dönüşmesi için elverişli zemini hazırlar. Gösteren tarafından gerçekleştirilen operasyon ile Hans'ın penisi ondan alınıp ona bir oyuncak verilmiştir. Hans bunu çok daha sonra babasına anlattığı tesisatçı rüyası ile simgeselleştirecektir. Ancak simgeselleştirme bu şekilde teröpatik bir noktaya ulaşıncaya kadar Hans pek çok badire atlatacaktır.

İçinde bulunduğu aşk üçgeni Hans'ın kafasını öyle karıştırır ve onu öyle kaygılandırır ki; Hans kaygısını yatıştırmak için sürekli annesiyle olmak ister. Sürekli onunla *muhabbet etmek* istediğini dile getirir. Teselliye de kendisine acı veren nesnede arıyor olması bize hiç yabancı gelmez. Konuşma ediminin nasıl da cinsellikle yüklü olduğunu da açıkça gösterir. Oral dürtü sizi parmak emmeye ya da içki içmeye zorlar. Fallik dürtü ise konuşmayı(*muhabbet etmeyi*) gerektirir.

Hans at fobisini geliştirmeden önce kaygılı ve korkulu davranışları herkes tarafından fark edilmişti. Fakat Hans onu kaygılandıran şeyi bilmekten çok uzaktır. Bilmek umuduyla atlara tutunur. At göstereni Hans'ın kaygısına neden olan nesnenin üzerini tamamen örterek bastırmayı gerçekleştirir, ve böylece analiz için başlangıç noktası oluşturacak olan semptom oluşur. Diğer tüm afektler için söyleyebileceğimiz şey korku için de geçerlidir; kaygıya tercih edilir. Freud kaygının, libidonun hedefi belli olmayan bir kanalda akmaya başlamasıyla ortaya çıktığını söyler ve evet libido için nehir benzetmesini metinlerinde, özellikle Cinsellik Üzerine'de, çokça kez tekrarlar. Yani nesnenin belirsiz bir nesne olması kaygıya sebep olmaktadır. Lacancı bir ifadeyle "kendini yokluğu ile belli etmesi"... Hans iki durumda kaygı hissetmektedir. Bir tanesi libidonun kendisini bedende hissettirdiği zamanlarda, diğeri de at göstereni ile karşılaştığı zamanlarda. Aslında fobi kaygısını tetikleyen gösterenden kaçınma halinde olmasını tanımlamak için kullanılan isimdir. Ama atlarla karşılaştığında yaşadığı deneyim kaygıdır ve Freud ona bu yüzden kaygı histerisi adını vermiştir.

Aktarım, Freud'un Hans'a tanıtılma biçimiyle başlar. Freud Hans'a; onu fobisinden kurtarabilecek birisi olarak sunulur. Profesör Freud ile bir randevusu olduğu babası tarafından kendisine bildirilir ve bunu izleyen süreçte Hans bir düşlemini babasına aktarır. Düşlem biri büyük biri buruşuk iki tane

⁶ J. Lacan, Semptom Üzerine Cenevre Konferansı,

⁷ S. Freud, Cinsellik Üzerine, s.298, Öteki, 1997

zürafayı içermektedir. Lacan'ın bu olguda ereksiyon meselesine bir vurgu yapması hiç şaşırtıcı değildir. Hans ve babasının pipiler üzerine yaptıkları uzun sohbetlere rağmen Freud tarafından iyileştirilebileceği düşüncesi onun simgeselleştirme kabiliyetini arttırır. Freud'u görmeye giderken ve onu gördükten hemen sonra, oğlan çocukları arasında çok meşhur olan polis göstereni de öyküye dahil olur. Simgeselleştirme çalışması içerisinde gösterenlerin zenginlik ve çeşitliliği artar. Hans'ın seanstaki söylemlerinde Freud'un dikkatini bir şey çeker. Hans atın ağzının etrafındaki siyah şeylerden rahatsızlığını dile getirir. Belki o ana kadar kimse bunun farkında değildir; hatta Hans bile. Az önce aktarımın en önemli işlevlerinden birinin bir bilgiyi açığa çıkarmak olduğunu söylemiştik. Freud dahiyane bir şekilde Hans'ın babasının gözlük taktığını anladığımız bir espri yapar. Hans'a atların gözlük takıp takmadığını sorar. Hans'ın espriyi anlamaması üzerine Freud bizi hayal kırıklığına uğratarak espriyi açıklar ve bütün komikliğini kaybeder. Artık aktarımı o günden daha iyi bildiğimiz için psikanalitik bir çalışmada böyle açıklamalar yapmıyoruz. Hele hele seansta kendi bıyıklarımızdan hiç bahsetmiyoruz. Tabi ki Freud konuyu burada bırakmaz ve övünçlüğü sayesinde durumu kurtarır. Hans'a, o dünyaya gelmeden çok önce annesine çok düşkün ve babasından korkan bir Hans'ın dünyaya geleceğini zaten bilmekte olduğunu söyler. Freud'un bu sözleri aktarımı o kadar kıskırtır ki Hans Freud'un Tanrıyla konuştuğunu düşünür. Bu durum Freud'un arzusunu da körüklemiş olmalı ki, o günden sonra Hans'la ilgili günlük olarak rapor tuttuğunu söyler. Ayrıca aktarımın şöyle bir etkisi de göze çarpar. Analistin sözleri paha biçilmez bir değer kazanır. Öneri niteliği dahi olmayan sözler adeta birer emir gibi algılanır ve acting-outlar gözlenir. Analitik çalışmadaki özne, sözlerini tüm sansür ve yasaklardan kurtarmaya çalışırken; öteki, söyleyeceklerini her zaman müthiş bir dikkat, özen ve hassasiyetle seçmelidir. Hans at fobisiyle ilgili bir sürü teori öne sürer ancak bu söylediklerine inanıyormuş gibi gözükmez. Babası bu atlarda Hans'ı korkutan şeyin ne olduğunu anlamaya çalışmaktadır. Aktarımın açıkça görüldüğü yerlerden birisi burasıdır. Hans atlardan neden korktuğunu bilmemektedir ancak Profesör'ün bunu kendisine söyleyebileceğini düşünmektedir. Ayrıca, babasıyla birlikte Freud'a mektup yazdıklarında çok neşelendiğini de belirtmektedir. Bir başka açık örnek Hans, kardeşinin ölümüyle ilgili düşlemlerini babasına anlattığı sırada görülür. Babası Hans'ın düşüncelerini onaylamaz ve bunların kötü düşünceler olduğunu söyler. Hans ise bunların mektuplar aracılığıyla Freud'a iletilmesinin iyi bir şey olduğunu söyler. Hans'ın bu öykü boyunca durmaksızın düşündüğü şey pipi, kaka, annesine duyduğu aşk ya da babasından kurtulma isteği değildir. Bunlar aktarım işlev göstermeye başlamadan önce Hans için önem teşkil eden düşüncelerdir. Aktarım işlev göstermeye başladıktan sonra bunlar ancak analiste anlatılabilmeleri açısından bir değer taşır. Hans'ın durmaksızın düşündüğü şey Freud'a yazılan mektuplardır. Bunlar babası aracılığıyla Freud'a iletilen aşk mektuplarıdır.

Psikanalizin tedavi yönteminin; kastrasyona üretilen cevaplar arasındaki ekonomiye dayandığını söylemiştik. Hans vakası aracılığıyla anlatmak istediğim şey de budur. Aktarım işlev göstermeye başladığında semptomun işlevinde bir değişiklik olur. Artık problem olan şey semptom değil aktarımdır. Ancak aralarında önemli bir fark vardır. Semptom hastanın başa çıkması gereken bir şeyken aktarım analistin başa çıkması gereken bir şeydir.

Artık semptom aktarımın sürmesinin bir teminatı olarak işlev görmeye başlamıştır. Dolayısıyla analitik bir çalışmada kimseden semptomunu bırakması istenmez. Analitik çalışmada terapötik olan semptomun fazlalıklarından kurtulmaktır.